

Jeho Magnificence a ti ostatní

Ještě než bylo 9. února 1904 přikročeno „...k pořádku jednacímu v sedění sboru professorského c. k. české vysoké školy technické v Praze...“, přečetl rektor Alfréd Slavík, „...vynesení c. k. ministerstva kultu a vyučování...“, kterýmž oznamuje se, že Jeho císař a král. Apoštolské Veličenstvo ráčilo nejvyšším rozhodnutím... propůjčiti nejmilostivěji rektorům vysokých škol technických právo, aby užívali za svého úřadování titulu **MAGNIFICENCE**“. Vážený členové professorského sboru ve stoje vyslechli rektorovo sdělení a zároveň odsouhlasili audienci všech rektorů vysokých technických škol u Jeho Veličenstva, aby za tuto „...Nejvyšší milost vzdali nejoddanější díky...“.

Právě před sto lety tak byl učiněn další důležitý krok k institucionálnímu vyrovnání vysokých technických škol a univerzit v tehdejší Rakousko-Uhersku. Páni profesori přesně věděli, co titul pro školu znamená, jak dlouho již o vyrovnání usilují a co všechno je ve hře, proto tolik vděku.

Listují-li dnes zápisy protokolů ze zasedání profesorů české techniky, uložených v Archivu ČVUT, dělá to i proto, že tehdejší realita může být v mnohém inspirativní i ve světle dnešních událostí. Jako balzám na duši tak působí zpráva, že pan Jiří Pacold, profesor pozemního stavitelství, oslavil sedmdesáté narozeniny, ale škola se přesto rozhodla požádat c. k. ministerstvo kultu a vyučování o svolení, aby mohl dále přednášet. Ostatně i penzista Karel V. Zenger, profesor fyziky, stále externě přednáší astrofyziku, i když přednášky o elektřině a magnetismu již před lety přenechal Karlu Domalípovi, profesoro- vi elektrotechniky. O Domalípových přednáškách o rentgenových paprscích kolují po Praze neuvěřitelné historky a pan profesor je velmi populární. Zázračné paprsky pana Röntgena ovšem nedokážou rozptýlit obavy české veřejnosti z blížícího se vojenského konfliktu o nadvládu nad Mandžuskem. Paradoxně pro nás však konflikt Ruska s Japonskem znamená rozšíření domácích pracovních

příležitostí. Hlavním vítězem se totiž staly Škodovy závody, které se podílely na vyzbrojování flotil obou mocností a díky tomu mohla Škodovka dokonce zahájit výrobu parních turbín podle patentu francouzského vynálezce Augusta Rateaua. Zároveň však právě tehdy došlo k zásadní roztržce v pojetí parních turbín mezi čerstvým absolventem techniky Jaroslavem Hýblem a váženým profesorem školy Janem Zvoníčkem, profesorem teorie a stavby parních motorů a kompresorů. V zájmu historické objektivity je třeba říci, že oba pánové měli svůj kousek pravdy, což konečně dosvědčuje i fakt, že když se po několika letech setkali na pražské technice jako kolegové, stali se z nich upřímní přátelé.

Technika však není pouze škola, která vychovává budoucí odborníky, z nichž mnozí později vyniknou, jsou zde také studenti jako celek, jehož dějinnou roli nelze opominout. A ač se to zdá poněkud paradoxní, právě oficiální prameny o studentech jsou zlozkovité a zcela nedostatečné, přestože poslucháři české techniky prošli začátkem dvacátého století mnoho našich i zahraničních studentů. Někteří sice jenom proběhli, většina však absolvovala náročné studium. Ve školním roce 1904/05 bylo zapísáno 1 947 studentů. Na zasedání professorského sboru 9. 2. 1904 přednesl rektor Slavík zprávu „...o účelnějších opatřeních na zamezení návalu posluchačstva na školu...“. Doporučil prohlédnout „...veškerá nařízení o inskripci a zkouškách a uvážit, které daly by se zstříti, aby bylo dosaženo naznačeného účelu“. Zajímavá je i zpráva o žádostech za osvobození od školného. Žadostí bylo podáno celkem 1 286, z nichž dvě byly staženy ještě před projednáním. Komise navrhla přiznat osvobození od školného 795 studentům, 317 žádostí doporučila k polovičnímu osvobození, 48 k zamítnutí, dále bylo doporučeno 119 žádostí k celému osvobození z milosti a 57 k polovičnímu osvobození z milosti. Dvaapadesát studentů žádalo dvakrát. Ovšem čtyři studenti,

a já je ani po sto letech raději nebudu jmenovat, pány profesory moc rozlobili. Ke svým žádostem přiložili padělaná lékařská vysvědčení. Tresty na sebe nedaly dlouho čekat, jeden nešťastník byl vyloučen ze školy na dva roky a tři další na jeden rok.

Pravidla pro osvobození od školného byla velmi přísná a tak většinou ti, kteří nechtěli obcházet předpisy, či dokonce podvádět, raději odešli ze školy. Právě na jaře tohoto roku zanechal pro nedostatek finančních prostředků studium na české technice jeden z mnoha studentů, jehož osud se však se školou později těsně propojil. Eduard Drobílek byl ke studiu strojního inženýrství přijat ve studijním roce 1902/03 a byl osvobozen od placení školného „cestou milosti“. Během studií si zapsal geometrii polohy, deskriptivní geometrii, hydrauliku, základy nižší geodézie, statiku a dynamiku, základy grafické statiky, nauku pružnosti a pevnosti a matematiku 1. a 2. běh, jak lze vyčíst v katalozích studentů, uložených v našem archivu. Ale nepředbíhejme.

Na dubnovém jednání professorského sboru zazněla také informace, že se několik studentů podepsalo pod kritický článek v Národních Listech. Studenti přiznali, že se sice podepsali pod článek, ale nebyli si vědomi dosahu svého jednání, činu „...velmi litují a vynasnaží se působiti na své kollegy, aby se vystříhali všelikých demonstrací...“. Jeho Magnificence pan rektor navrhl, aby byl případ tímto považován za vyřízený. Rozhodnutí hodné státníka.

Tenhle duben bylo nejen na české, ale i na německé technice opravdu živo. Naším studentům dokonce zabránili studenti německé techniky vstoupit do společné technické knihovny. Půtky o knihovnu, která byla umístěna v budově německé techniky, se řešily v podstatě na každém jednání professorského sboru. Nakonec bylo rozhodnuto umístit knihovnu na neutrální půdě.

Při listování letitými dokumenty mne zajímalo, zda lze zjistit, jak a pře-

devším čím žili tehdejší řadoví zaměstnanci na české technice. Dostupné studie se o nich totiž zmiňují málo, nebo vůbec ne. Je to celkem pochopitelné, neboť oficiální prameny jsou k nim mimořádně macešské. Ale kdo hledá, alespoň zmínku sem tam objeví. A tak se lze z protokolů profesorských sborů dozvědět, že se hned začátkem roku řešily odměny rektorát-ních úředníků. Jistou nevolí vzbudil fakt, že c. k. ministerstvo neschválilo odměnu 500 K. za mimořádné práce Emanuelovi Čubanovi, tajemníkovi rektorátní kanceláře. Ale například kancelářským pomocníkem Josefu Sölchovi a Josefu Havlíkovi však byla povolena „remunerace“ po 200 K. za mimořádné práce v roce 1902 a 1903. Nějaké odměny naši předchůdci na rektorátních židlích pravděpodobně také dostávali, o čem však diskutovali ve svých kancelářích, co probírali, když se pak náhodou sešli v některé pražské hospůdce? Jisté je, že nejčastěji sedávali v hospodě U Zvěřinů na Vinohradech, jejíž pochybná popularita se dostala na stůl radních města Prahy, do policejních relací a dokonce i do interpelace poslanců ve vídeňském sněmu. Tak se lze nepřímou dozvědět, že pracovníci české techniky měli v pražské společnosti značně vysoký společenský kredit a většinou byli „...osou... skvělých večerů, na něž pamětníci s láskou a rozkoší vzpomínají...“. Myšleno ironicky, ale pravda je, že se u piva probírali události všeho druhu. Válčný konflikt, výsledky sportovních zápasů, těžké zločiny i smrt Antonína Dvořáka a dlouho očekávaný Český hudební festival s orchestrem České filharmonie, který řídil Oskar Nedbal. Velkolepou událost tehdy zahájil slavnostní premiérou Dvořákovy Svaté Ludmily a provedení se účastnil sbor o šestnácti stech členech. V Brně měla velký úspěch Janáčková opera Její pastorkyňa, složená na námět dramatu Gabriely Preissové, ale pravdou je, že Janáček byl stále oceňován pouze jako umělec regionální inspirace a dosahu. V Praze si proto s větším nadšením pobrukují refrén kupletu z lidové zpěvohry Pražské švad-

lenky od Petra Fastra „*Na Belvederu, tam v podvečeru, lavička v houští ukrytá...*“. Populární je i komedie Cop od Boženy Vikové-Kunětické, ve které se chce hlavní hrdinka stát lékařkou, podle první české lékařky Anny Honzákové, která si právě v tomto roce otevírá vlastní ordinaci. Dívka se chce stát rovnoprávnou partnerkou mužům, ovšem její okolí to nechápe, neboť ženy do světa mužů prostě nepatří. Četné reprízy hry vzbuzují pozornost a nastolují otázky, jak vlastně vypadá dívčí vzdělání a zda výchova, kterou mladé dívky získávají mimo domov, odpovídá duchu doby.

Profesorský sbor české techniky je v otázce vzdělávání žen velmi tolerantní. Ovšem až na profesora nižší a vyšší geodézie Františka Novotného, který podal dokonce řádně zdůvodněný protest proti studiu žen. Ostatní pánové ho však přehlasovali a doporučili c. k. ministerstvu, aby ženy mohly být zapisovány jako řádné posluchačky techniky a vyslovili se „...proti jakémukoliv omezování studia na vysoké škole, neboť odporuje to duchu vysokých škol a neliberální opatření sotva by se ve veřejnosti s pochvalou setkala...“. Jejich návrh vznikl vlastně na základě žádosti učitele Lindnera z Pardubic, který chtěl svou dceru, absolventku reálky, zapsat jako řádnou posluchačku vysoké školy technické. O zápis jako mimořádná posluchačka techniky tehdy požádala i Marie Procházková z Prahy. Přes sympatický přístup profesorského sboru ke studiu žen se však slečny Lindnerová a Procházková na techniku nedostaly, neboť žádné změny v přijímání posluchačů nenastaly.

Ženy se ale jen tak nevzdávají. V pražském Varietě předvádí koncem roku Miss M. M. Hurstová, jak zní inzerce, pokus s kapalným vzduchem. Do velké konvice nalévá slabě namodralý, velkým tlakem a mrazem zkapalněný vzduch, který se za normálních podmínek rychle vypařuje a mění v hustou páru, schopnou zapálit doutník. Tahle slečna je hodně šikovná – využívá svého pokusu i prakticky – bleskurychle vyrábí výbornou zmrzlinu. Který z mužů by tak originálně

dokázal propojit zábavu, vědu i užitek?

Se zmrzlinou v ruce se však do rektorátní kanceláře nedostaneme. Takový prohrěšek by odsoudil nejen zmiňovaný tajemník rektorátu, striktní Emanuel Čuban, ale bezesporu i kancelářský asistent František Hervert, který však je právě dlouhodobě nemocný. Komu by však zmrzlina určitě nevadila, byli dva kancelářští pomocníci Josef Sölch a Josef Halík. A že měli práce nad hlavu, neboť sám pan rektor jim navrhl další remuneraci za rok 1904. Studentů stále přibývalo a také „papirovaní“ bylo složitější a bylo ho stále více. O něco později se můžeme setkat v rektorátní kanceláři dokonce s dalším novým pracovníkem. Na přímluvu profesora architektonického a ornamentálního kreslení Jana Kouly nastoupil do funkce pomocného písaře Eduard Drobílek. Vzpomínáte? Student strojařiny, který pro nedostatek financí musel studium zanechat. Pracoval jako pomocný kancelista pražského magistrátu a předpokládal, že najde na technice lepší uplatnění. Ovšem podle konfliktních situací v rektorátní kanceláři, jimiž se zabývaly schůze profesorského sboru v tomto období, lze soudit, že si moc nepolepšil. E. Čuban své podřízené rád šikanoval a podle potřeby je dělil na vlastní stoupence, lidi nezúčastněné a protivníky. Dokonce několikrát prosazoval i potrestání úředníků rektorátu a správních zaměstnanců, jak se lze dočíst v zápisech. Mohl si dovolit mnohé, neboť měl podporu vedení školy, a dokonce mu sám rektor Petrlík při své instalaci vzdal „... srdečné díky... že napjal veškeré své síly, aby úřadování v rektorátě nevážlo...“. Dále prohlásil, že „... jest to jen zásluhou tohoto úředníka, který napjal a napíná veškeré své síly, úřaduje dopoledne i odpoledne, nešetří žádného nedělního klidu...“, a vyslovil „... přesvědčení, že sbor profesorský jeho přičinlivost bude mít v paměti...“.

Možná, že právě autoritativní chování E. Čubana přispělo k tomu, že se Sölch a Drobílek stali nerozluční přátelé. Napomohl k tomu jistě i charakter jejich práce, neboť mnohokrát

musel jeden druhého zastupovat. Josef Sölch vyhotovoval čistopisy korespondence, zápisy schůzí profesorského sboru, semestrální zápisy studentů všech oborů, měl na starost evidenci studijního prospěchu a státnicových zkoušek. Eduard Drobílek kontroloval doklady studentů při zápisu, vybíral poplatky za studium, koncipoval žádosti studentů k dodatečnému zápisu, žádosti o osvobození od školného, vyplácel všechny druhy stipendií, zpracovával účetní doklady za studijní praxe, vyřizoval úřední návrhy na ustavování všech kategorií pracovníků pro místodržitelství a pro ministerstvo kultu a vyučování ve Vídni, vedl korespondenci rektorátní kanceláře se studenty a učiteli ve věcech studia, poskytoval informace studentům o záležitostech studia, o ubytování v kolejích, atd. Určitě ne málo práce, oba dva však díky tomu získali mnoho zkušeností z práce s lidmi, osvojili si rozsáhlé poznatky o nejrůznějších životních a studijních problémech studentů i pracovníků techniky. Oba však byli zároveň bedlivě sledováni Emanuelem Čubanem a pro debaty se studenty byl Sölch dokonce veřejně potrestán, pro stejné chování upadl v nemilost i Drobílek. Ovšem mnohem důležitější pro jejich sledování byl podle mne fakt, že šlo o dobré přátele Jaroslava Haška, Sölch byl dokonce jeho spolužák z obchodní akademie v Resslově ulici. Haškovo jméno nemělo v Praze moc dobrý zvuk a přátelství s ním nebylo podle Čubana vhodné pro úředníky techniky. Pro českou literaturu však mělo toto přátelství velký význam a pro milovníky Haškova díla z naší školy není určitě žádným tajemstvím, že v jeho románech a povídkách lze díky tomu snadno identifikovat mnohé studenty i pracovníky školy. Tehdy bylo běžné, že zaměstnanci techniky ovládali více řeči než mateřský jazyk, například Drobílek znal německy, to potvrzuje dochovaná německy stylizovaná korespondence rektorátní kanceláře pro ministerstvo kultu a vyučování, francouzsky a především španělsky. Úroveň znalosti špa-

něštiny je zřejmá v jeho překladu klasického díla Miguela de Carvante-se Saavedry „Don Quijote de la Mancha“. Psal také povídky a divadelní hry. Haškův vztah k Drobílkovi můžeme uzavřít přímo citací: „Všichni ti literáti, kteří byli v našem kruhu, ... musím říci, že nevážili nikdy tolik, jako vážil přítel Eduard Drobílek.“ Do Dějin strany mírného pokroku v mezích zákona pak Hašek zařadil dokonce povídku „Pokladník strany Eduard Drobílek“, reagující na jeho jmenování pokladníkem rektorátu.

Nebyli to však pouze úředníci rektorátu, kteří přidělovali tajemníkovi Čubanovi starosti. Velké problémy měl i se správními zaměstnanci, kterých bylo tehdy 23 a tři místa definitivních školníků nebyla obsazena. Všichni měli práce nad hlavu, ostatně hned v dubnu požadoval vrátný Jan Holovský, aby mu byl udělen osobní příplatek, anebo aby byl zařazen do vyšší služební třídy. V zápise stojí, že se doporučuje k řešení. Ovšem hned příští měsíc si na chování vrátného Holovského stěžoval profesor Novotný. Ano, právě ten, který tak brojil proti studiu žen. Profesorský sbor se usnesl, aby vrátný dostal důtku s výstrahou a byl upozorněn, že bude-li své jednání opakovat, bude přeložen na jiné služební místo. Jeho žádost o povýšení z předchozího měsíce byla zamítnuta. Hned v červnu žádají pomocní školníci, aby jim bylo povoleno služební šatstvo jako definitivním školníkům. Tentokrát je žádost doporučena „k příznivému vyřízení“. Rovněž žádost školníka Františka Kulíka o přeřazení do II. třídy služební je doporučena k vyřízení. Dokonce profesor obecné a technické fyziky Felix doporučil, aby žadateli byla přiznána odměna 400 K., což bylo jednomyslně schváleno. Nakonec šel ke křížku i pan profesor Novotný a požádal o povolení druhého školnického místa při „stolici geodesie“ a zároveň aby byl současnému školníkovi Josefu Matulínovi povolen měsíční příplatek 12 K. pro posluhovačku. Ještě jedna poučná zpráva si zaslouží zaznamenání. Na červencovém zasedání oznámil

rektor Slavík, že disciplinární potrestání vrátného Holovského neprovedl, neboť ten nebyl „...disciplinární komissí vyslechnut o proviněních jemu za vinu kladených...“. Páni profesori tudíž rozhodovali na základě zkrácených informací, proto je poprosil, aby zvážili, zda je třeba v tomto nedorozumění setrvat. Ovšem ani toto rektorské gesto neobměkčilo pana profesora Novotného, který trval na potrestání.

Zažloutlé archivní dokumenty mají své nezapomenutelné kouzlo, lze se v nich dočíst i to, že když později odcházal Emanuel Čuban na odpočinek, to již pracoval v rektorské kanceláři devět úředníků, z toho jedna žena, kancelářská oficiantka Jana Strnadová, obdržel od císaře titul císařského rady s právem nosit komturský kříž Františka Josefa, podúředník Alexandr Jakoubek stříbrný kříž s korunkou na stuze, dokonce i vrátný Jan Holovský stříbrný kříž. Jiní, například kancelista Josef Vokál dostal „zboží milosti“ označení oficiála. Mezi vyznamenanými jsem nenašla ani zmínku o J. Söchlvi, ani o E. Drobílkovi.

„Kdo uváží, kolik velice nadaných našich studentů klesá pod tíhou starostí o životní potřeby a kolik tím národ ztrácí zdatných synů, půjde zajisté s námi, abychom spojenými silami zbavovali naše nemajetné studentstvo vši duševní sklíčenosti a závislosti,“ hřimal mecenáš Hlávka před nejvyššími zemskými a církevními představiteli koncem roku 1904 při otevření a vysvěcení významného humanitního ústavu – Studentských kolejí posluchačů vysokých škol pražských. Pozdě však pro Eduarda Drobíka, který fakticky za svého života, zemřel v roce 1919 ve 37 letech, nebyl potvrzen místodržitelstvím ani ve funkci pokladníka. Nicméně byl vedle svěřené agendy o studenty pověřen i správou příruční technické knihovny – bez nároku na odměnu.

PhDr. Jiřina Masnerová